

## Anmeldelser.

---

### I. C. Klitgaard: »Kjærulfske Studier«.

Anmeldt af Vilhelm Marstrand.

---

»En Skælm den der lover mere end han holder« staar der som overskrift til de nylig afsluttede »Kjærulfske Studier«. Som et fuldgyldigt og redeligt udtryk for den evne C. Klitgaard har til aldrig at give sit stof eller sine gisninger udseende af mere end de er, den evne han har til at lægge stoffet saaledes til rette, at man lettest og sikrest kan komme videre, saa snart ny oplysninger skulde fremkomme, og som man føler særlig grund til paaskønne i et værk som det foreliggende, hvor talen er om et i mange henseender vanskeligt og utilgængeligt materiale.

Af ganske tilsvarende grunde vil jeg imidlertid haabe, at disse ord ogsaa med rette kan staa som indledning til dette lille forsøg, jeg paa redaktionens opfordring har gjort paa at belyse værket ud fra mere almindelige synspunkter. Det er jo her som andetsteds, en ser et, en anden et andet. En anmelder kan lige saa lidt som en forfatter udtømme den opgave, de arbejder paa; andre vil altid, og med rette, kunne pege paa andre sider af sagen end dem, jeg har fæstet mig ved; der er, og maa altid være, noget vilkaarligt i stofvalg, i fremhævelser og kritik.

Kritiken er rent elementært set, den letteste del af en anmelders opgave, og ganske særligt ved genealogiske værker,

hvor man vanskeligt kan tænke sig et værk, man ikke kan komme med rettelser og tilføjelser til. Men den er meget udsat for at blive den ringeste, thi saadanne tilføjelser kan, ligesom ren ros, kun ganske undtagelsesvis give læseren nogen forestilling om det, der er af værdi i værket.

Kun i al almindelighed kan det være rigtigt med forfatteren at beklage, at værket ikke er blevet mere fuldstændigt end det er, selv om det, som her, vilde være forholdsvis let, baade fra trykte og utrykte kilder, at fremskaffe et endog meget betydeligt antal supplerende oplysninger — ikke, at beklage manglen af netop den og den oplysning.

De vanskelige forhold, forfatteren har arbejdet under, uden let adgang til bibliotek og arkiv, og uden tilstrækkelig økonomisk støtte, undskylder dog i høj grad disse mangler, ja gør det i grunden ganske forbavsende, at saa meget har kunnet naas, som virkelig er blevet det. Det vilde derfor være meget ubilligt at lægge større vægt paa disse mangler; værdien af det uhyre stof, som er fremdiaget og meddelt, bør belyses ud fra selve det meddelte stof.

Helt tilfredsstillende er det naturligvis heller ikke, at registret af økonomiske grunde ikke er fuldstændigt, og det saa meget mindre som en mindre type og sammendiagning af de adskilte registre i et, vilde have betalt en væsenlig del af merudgiften ved et fuldstændigt, uden at have forringet dette paa noget punkt — det er ihvertfald ikke mig muligt at se, hvad man opnaar ved at dele registret i særlige registre for mænd og kvinder.

Men ellers er der intet andet end godt at sige om værket. Det staar, som allerede antydte, meget højt i kritisk-kombinerende henseende, og de mangler, der rundt om kan peges paa, drukner ganske i den rigdom af nyt og værdifuldt stof, værket byder.

Jeg tænker her endda mindre paa de faktiske oplysninger om saa og saa mange menneskers fødsel, liv og død,

end paa de mange ypperlige bidrag til almindelig kulturhistorie, der fra tingbøger og dombøger er fremdraget.

Men hvor fristende det end kunde være at komme nærmere ind paa de herhenhørende spørgsmaal, som for eks. det rejste spørgsmaal, om befolkningens reaktion mod de mange hekseprocesser, saa skal jeg lade dem ligge, og gaa over til det, der paa en maade er rammen og hele hovedsagen i værket, det rent *genealogiske*.

Ogsaa i denne henseende byder værket adskilligt nyt. Selv om sammenhængen mellem de ældste slægtled i nogen grad hviler paa den vendsysselske bonde Peder Dyrskiøts, desværre for største delen forsvundne, samlinger fra ca. 1700, saa har hjælpen derfra dog været ringere end ventet, og hovedparten af stoffet hviler paa adkomstbreve, tingbøger og jordebøger.

Det er i virkeligheden nyt land her er vundet ind for genealogisk forskning. Naturligvis har de nævnte kilder ogsaa været benyttet ved mange andre værker, men sjældent eller aldrig i det omfang her er tale om. Det vil sikkert forbavse alle de genealoger, der fortrinsvis har arbejdet med kirkebøger og skifteprotokoller, at se, det har været muligt ved hjælp af disse kilder at opstille sammenhængende genealogier over bondeslægter tilbage til tiden for reformationen. Men endnu mere forbavsende er dog den rigdom og fylde af oplysninger, der er blevet fremskaffet, særligt for første halvdel af 1600-aarenes vedkommende.

Naturligvis er det ikke alle bondeslægter det er muligt for, det gælder hovedsagelig kun de saakaldte selvejerslægter, en kreds af slægter, det længe efter at de var egenlig selvejende, lykkedes at opretholde en stilling, paa sin vis lige saa eksklusiv som adelens og købmandsstandens. De kendes fra mange af landets egne — jvnf. for eks. Rinds herreds »knaber«, og de fra Thestrupslægtens forfædre kendte slægter fra Kane og Balle ved Horsens — men ingensteds i det omfang som

i Limfjordsegnene, hvad forøvrigt er ganske naturligt, da den fri selvejendom som bekendt der, Sønderjylland fraregnet, holdt sig længere end i nogen af landets øvrige egne, og først gik under efter den mislykkede Klementfejde 1534.

De kan i mange henseender sidestilles med de norske odelsslægter, kun maa det huskes, at de nærmest repræsenterer det trin i samfundsstrukturen, hvor odelsslægterne og rettighederne opløses, og at de ikke i særlig grad karakteriseres ved at være selvejere i den forstand, man som regel bruger dette begreb, at de ejede de gaarde, de beboede og drev, men ved, at de ved siden af deres stilling som fæstere ejede parter af fri bondeskyld, og yderligere kunde eje eller forpagte tiender.

Saalænge gentagne arvedelinger ikke havde svækket deres arveparter for stærkt, og navnlig saa længe de var fæstere under kronen, lykkedes det et stort antal af disse slægter at bevare en relativt stor selvstændighed, der fik sit mest prægnante udtryk i, at disse slægter omtrent arveligt forvaltede foged- og skriverembederne, akkurat som det i byerne var en ganske bestemt afgrænset stand, der besatte raadmands- og borgmesterstillingerne.

Men da kronen, hvis gods i disse egne forøvrigt lejlighedsvis i ikke ringe grad var gaaet over til adelen, ved den store sammenlægning i 1687 af de talrige bondebirker og herreder til de omtrent nugældende jurisdiktioner lod lokalforvaltningen overgaa fra »*primus inter pares*» til direkte udnævnte embedsmænd, svandt grundlaget for deres særstilling fuldstændigt.

Spørgsmaalet om hvad der saa blev af disse slægter besvares kun delvist af værket. Af Kjærulfslægten eller rettere det kompleks af slægter, som benyttede Kjærulfsnavnet, ses en enkelt gren at være naat op i den ny adel. Den raa hensynsløshed og ganske naragtige parvenuglans, som kendetegner disse den tids gullasch, er ofte blevet skildret, men vist aldrig med sikrere instinkt for den naturnødvendighed,

hvormed slige individer maa opstaa i tider, hvor gamle samfundsformer opløses (Den danske adelige linie, side 143—165), og det er kun et træk af livets ophøjede ironi, at den nobiliterede Anders Kjærulfs formue gennem hans eneste sonnedatters ægteskab med Henrik Hjelmstjerne, og deres datters ægteskab med Markus Rosencrone, blev henlagt til kulturelle formaal, og derigennem ogsaa er blevet anvendt til udredningen af disse forhold.

Andre grene af slægten gik, som det skete med store dele af lavadelen, over til at blive kongelig majestæts velbetroede embedsslægter — og det er ganske paafaldende, saa mange Kjærulfer der paa denne maade kom til Norge, — og atter andre blev ved gaardene. Men vil man have et almindeligt indtryk af slægtens senere skæbne maa disse sidstes antal utvivlsomt stærkt forøges; det er sikkert kun tilfældige omstændigheder og mangelen paa særpræg, der har gjort, at det kun i ringe grad er lykkedes forfatteren at paavise efterkommere der.

Til det omvendte spørgsmaal, hvorfra og hvordan embedsstanden under enevælden udvikledes, et spørgsmaal, der ikke er uden betydning for opfattelsen af samfundets organisatoriske udvikling, og ganske parallelt med den nyeste tids udvikling af de store tjenestemandsklasser, giver værket ogsaa adskillige bidrag af betydning, men dog for faa til, at man deraf kan drage mere almindelige slutninger.

Af talrige bemærkninger rundt om i værket fremgaar imidlertid, at forfatteren sidder inde med et meget stort materiale vedrørende andre selvejerslægter som Munk, Mørk, Kras, Vinter, Strætt o. s. v., et materiale, der utvivlsomt i høj grad vil kunne give bidrag til belysning af de her nævnte spørgsmaal, og man kan vel ikke paa nogen bedre maade udtale sin anerkendelse af det, forfatteren allerede har ydet, end ved at ønske, det maa lykkes forfatterens aabenbart ukuelige energi, at faa ogsaa dette stof frem for offentligheden.

Skulde man ønske mere, maa det være, at dette stof maa blive meddelt efter en anden ordning, end den der er anvendt i »Kjærulfske Studier«: det i metodisk henseende fortvivlede »indrykningssystem«, der skiller sødskende fra hinanden og fra forældrene, og derigennem hindrer ethvert rationelt overblik over det stof, der hører sammen i tid og sted.

At forfatteren selv har lidt stærkt under dette systems ulemper er indlysende, og fremgaar aldeles direkte af den anvendte stærke deling af slægten i »linier«, men naar skridtet ikke er taget fuldt ud, og et tabellarisk system anvendt, maa grunden sikkert ikke alene søges i de praktiske fordele, indrykningssystemet frembyder: at det aldrig nødvendiggør gentagelser og i det hele er det system, det typografisk er lettest at komme afsted med, men ogsaa i, at de forsøg, der her i landet er gjort paa anvendelsen af et tabellarisk system, næsten alle har været mere eller mindre afskrækkende.

Et ganske ejendommeligt udslag af den »vanens magt«, som siden salig Giessings dage har faaet indrykningssystemet til at blive omtrent eneraadende i Danmark-Norge, medens det saa godt som ikke anvendes i vore nabolande. Tillige et noget nedslaaende, for det kan ikke bestrides, at det i Sverige og Tyskland almindeligst anvendte tabellariske system i rent metodisk henseende er langt at foretrække.

Ved det faar man direkte fat i den genealogiske enhed: *forældre-børn*, og vil man nogensinde føre genealogien videre i metodisk henseende, maa det være paa grundlag af en sammenligning af samtidige enheder; al anden »*familie-statistik*« er ganske uden værdi.

Angaaende systemets praktiske udførelse maa det dog, modsat gængs skik i Sverige og Tyskland, gøres gældende, at alle oplysninger om en mands fødsel, uddannelse, konfirmation, immatrikulation og lignende hører til under forældrenes tabel — det er ikke ved fødselen, men først ved vielsen

(eller første barns fødsel), at han bør gaa over i sin egen tabel. Om man der vil gentage disse oplysninger er nærmest et bekostningsspørgsmaal; som regel er det overflødigt, medens disse oplysninger ikke kan undværes i forældrenes tabel, naar man skal undersøge spørgsmaalet om de enkelte barns aldersorden og fødselstid.

Bortset herfra kan man i svenske og tyske genealogiske værker finde adskillige eksempler paa typografisk tilfredsstillende opstilling af stoffet, og deraf se, at naar de danske forsøg paa anvendelse af et tabellarisk system er faldet saa uheldigt ud, som tilfældet har været, saa ligger hovedskylden dels i rent typografiske misgreb, dels i, at systemet er gennemført med saa haardnakket en konsekvens, at det virker himmelraabende upraktisk.

I tilfælde, hvor linier er ved at uddø, eller hvor ens viden er mangelfuld, vil der ikke være noget i vejen for en passende anvendelse af »indrykningssystemet«, og ganske særligt gives der ikke nogen blot rimelig grund til at anvende et tabellarisk system i endnu ikke afsluttede generationer. Der kommer et tabellarisk system tværtimod let til at virke misvisende, medens indrykningssystemet, naar der kun er tale om 2—3 generationer, giver en overskuelighed og typografisk smuk ordning, der ikke overgaas af noget andet system.

En hovedfordel ved anvendelsen af et tabellarisk system i ældre generationer er, at det bringer brugeren til saavidt muligt at ordne børnene efter alder, modsat indrykningssystemet, der ustandseligt faar brugere til at anbringe de børn først, om hvem der vides mindst, og derigennem indfører en ny forvirringsfaktor.

Hvor meget der i masser af tilfælde kan opnaas ved systematisk gennemførte forsøg paa tilnærmet bestemmelse af en børnefloks alder og orden, staar vist de færreste klart, og jeg skal derfor belyse det ved et enkelt eksempel hentet fra et saa godt gennearbejdet værk som »Kjærulfske Studier«,

fordi jeg tror, det bedre end mange ord vil forklare, hvad jeg mener, og gøre det forstaaeligt, hvor rige uhævede oplysninger, der kan gemme sig i et tilsyneladende udtømt stof.

For ikke at bruge for mange ord ved overvejelserne, anvendes  $c$ ,  $c_1$  og  $c_2$  saaledes, at  $c$  foran et fødselsaar betegner, at aaret er udregnet ved en eller anden positiv opgivelse af alder, ved død, borgerskab, skifte eller lignende,  $c_1$ , at det er nogenlunde godt bestemt ved, at man kender tidspunktet for immatrikulation, borgerskab, vielse eller lignende, eller plads mellem sødskenes fødselsaar bestemt paa lignende maade, og  $c_2$  endelig, at angivelsen hviler paa et skøn under hensyn til samtlige foreliggende omstændigheder. Foran vielses- og dødsaar anvendes de samme betegnelser med tilsvarende betydning.

Endelig gaar jeg uden videre ud fra, at opkaldelsesreglerne er bekendt: Eventuel afdød ægtefælle har forret, derefter de 4 bedsteforældre, og det saaledes, at er første søn opkaldt efter fars slægt, saa skal første datter normalt opkaldes efter mors, og omvendt, ganske uafset i hvad orden sønner og døtre følger efter hinanden. I ældre tid kan levende personer ikke opkaldes, farfars far opkaldes da istedetfor farfar, farmors mor istedetfor farmor o. s. v. Farfars mor, farmors far o. s. v. opkaldes kun undtagelsesvis.

Som eksempel tages nu Søren Kristensen Skriver og hans afkom. Først anføres om ham og hans 8 børn i den orden, hvori de forekommer hos Klitgaard, samtlige tidsbestemmende data i kortest mulig form. Derefter anføres under hvert af børnene samtlige vedkommendes børn, forsøgsvis ordnet efter alder paa samme maade som ordningen af Søren Skrivers børn her vises gennemført.

Søren Kristensen Skriver. (s. 357—423) nævnes som herredsskriver i Kjær herred 1563—77 og som herredsfoged 1584—95, men afgik c. 1596. Nævnes i lensregnskaberne 1604—05, medens hans enke Elise Andersdatter Kjærulf forekommer i hans sted 1606—07 og 1620.



Hun var datter af Anders Andersen Kjærulf, der nævnes som herredsfoged i Kjær herred 1545-77 (s. 16-18) og første(?) hustru Maren Bertelsdatter. Hun nævnes som død 1631 (s. 358). 8 børn. »Deres rækkefølge kendes ikke, og her skal derfor først omtales dem, om hvem der er mindst at berette.«

**A. Jacob Sørensen** (s. 358) nævnes 1600-09, gift med Inger Kiistensdatter.

3 børn: **1 Søren** nævnt 1632, **2 Anders** nævnt 1632 og **3 Peder**, nævnt 1640. Da Søren er opkaldt efter farfar, kan han først være født efter dennes død c. 1605, altsaa

Jacob kan foreløbig ansættes gift c. 1604 og født c. 1574.

**B. Gertrud Sørensdatter** (s. 358-359) nævnt 1633-40, død før 1651, gift med Peder Jensen Mørk.

7 børn: **1 (1) Hans**, gift c. 1613 (s. 348), vist gift i en ung alder, og født c. 1588. **2 (2) Maren**, gift c. 1610 (side 49) og født c. 1590. **3 (5) Maren II**, født c. 1595 (side 281). **4 (4) Oluf** født c. 1600. **5 (5)** en datter, gift før 1630 (side 277), født c. 1602. **6 (7) Jens**, født c. 1605 og **7 (3) Johanne**, født c. 1616 (side 44).

Hans maa være opkaldt efter farfars far, farfar Jens *Hansen* Mørk maa altsaa være død mellem c. 1588 og c. 1605, Maren I er da opkaldt efter morfars mor Maren Bertelsdatter, mormor var jo i live, og Maren II maa være efter fars mor eller mormor. Der har da rimeligvis været endnu en søn Kristen født c. 1598, opkaldt efter morfars far og død lille.

Gertrud kan herefter regnes gift c. 1587 og født c. 1562.

**C. Anne Sørensdatter** (side 359 og Pers. Tidsskr. 34, 167 ff.), død mellem 1640 og 1645, gift <sup>1)</sup> c. 1600 Thomas Kristoffersen Galskjot c. 1558-1624 og <sup>2)</sup> c. 1625 Erik Nielsen c. 1598-1658, begge sognepræster i Hammer, Horsens, Sulsted og Aistrup.

5 børn; **1 (2) Margrethe** opkaldt efter Thomas Kristoffersens første kone, født c. 1602, maaske død lille og genopkaldt i den datter, som blev gift c. 1640. **2 (1) Søren**, opkaldt efter morfars, immatrikuleret 1622 og præst 1625, hans fødselsaar og morfaderens dødsaar c. 1605 har da nok faldet allerede i 1604. **3 (5) Peder** »født o. 1605« d. v. s. c. 1606, maaske opkaldt efter Thomas Kristoffersens ukendte farfar. **4 (4) Karen**, gift 1650 og **5 (3) Gertrud** gift 1655, har altsaa begge været ret gamle, da de blev gift. Maaske har der været flere børn døde som smaa. Ingen af 2det ægteskab.

Altsaa Anne, gift <sup>1)</sup> c. 1600 og <sup>2)</sup> c. 1625, født c. 1575.

**D. Anders Sørensen Kjærulf** (s. 359-362), nævnet 1604, død c. 1641, gift Anne Andersdatter Kjærulf, datter af Anders Jensen Kjærulf

Kornumgaard, død før 1606 og vistnok i 1593 (side 39) og den adelige Bændt Porsdatter Børialsen, der 2) giftede Oluf Munk, død c 1624, men først selv døde efter 1643 (side 39 og 42).

9 børn: **1 Anders**, født c 1607, opkaldt efter morfar, **2 Søren**, født c 1609, opkaldt efter farfar. **3 Jacob**, **4 Kristen**, vist opkaldt efter farfars far, og derfor maaske ældre end 1 og 2. **5 Karen**, **6 Maren**, født c 1614. **7 Gertrud**, **8 Else**, opkaldt efter farmor, der da nok er død kort efter 1620 og **9 Bændt**. Sidstnævnte er opkaldt efter hendes endnu levende mormor, og det er isaafald et af de ældste eksempler jeg kender paa opkaldelse af levende forfader. Det er ihvertfald et af de tilfælde, der baner vej for den senere skik, at opkalde bedsteforældrene, ligegyldigt om de var i live eller ej, og vi ser altid denne overgang fra ældre skik til yngre skik først ske med de yngste børn, og gærne, naar der var adel eller rigdom med i spillet.

Altsaa Anders gift c 1606 (maaske c 1604), men næppe født før c 1576.

**E. Peder »Selgensen«**, aldrig kaldet Kjæulv (s. 362—368) herredsfoged i Hvetbo herred efter svogeren Vogn Hansen Mørks død 1606 til sin egen død 1631, gift før 1596 med Inger Hansdatter Mørk af Saltumgaard.

9 børn, samt vistnok 2 døde som smaa: **1 Hans**, født c 1596, opkaldt efter morfar (død 1569), død som ungt menneske. Det vilde nemlig være ganske utænkeligt, at Hans Mørk først opkaldes i den 1620 fødte søn (nr. 11). **2 (3) Maren** født c 1598, opkaldt efter farmors mor. **3 (3) Inger**, født c 1600, maa være opkaldt efter mormors mor, ikke efter mor, og maa være født før 1605, mormoderens dødsaar. **4 (1) Anne**, født c 1602. **5 (9) Søren**, født c 1604, efter nys afdøde farfar. **6 (5) Vagn**, født c 1606, efter nys afdøde morbror. **7.** Nu har der nok været en datter **Johanne**, født c 1608, opkaldt efter nys afdøde mormor. **8 (2) Karen**, født c 1610, gift før 1636, maaske i plads at ombytte med nr. 4 (1). **9 (6) Selgen**, født c 1612, opkaldt med faderens »efternavn«. **10 (7) Peder Selgensen**, født c 1614, med selve faderens navn, vistnok i analogi med nr. 3, der har moderens, men vistnok efter mormors mor. En saadan opkaldelse af faderens navn tyder paa, at han hører til de yngste af børnene, og isaafald er det ganske udelukket, at han »maaske« er identisk med den Peder Selgensen, som i aarene 1620—38 forekommer som herredsfoged i Slet herred. **11 (8) Hans »f. o. 1620 d. v. s. c 1616**, idet han forekommer som immatrikuleret fra Aalborg skole <sup>12</sup>/<sub>3</sub> 1636.

Altsaa Peder Selgensen, gift c 1595 og født c 1565.

**F. Kristen »Pedersen«** (s. 368—391), i Høinsgaard, død c 1631, gift med Maren Nielsdatter, vist søster til hans søsters mand Jens Nielsen i V. Stæet. Han »var formodentlig opkaldt efter sin farfader«.

5 børn: 1 Niels »ældste søn, f. o. 1600« d. v. s. c. 1601, opkaldt efter morfar. 2 (3) Maren, født c. 1603, gift før 1631, opkaldt efter farmors mor. 3 (5) Søren »født o. 1600«, men kan tidligst være født efter farfars død, altsaa snarest c. 1605, 4 (2) Anne, født c. 1607, vist opkaldt efter mormor og 5 (4) Birthe, født c. 1609, lokket før 1631.

Altsaa Kristen Pedersen, gift c. 1600 og født c. 1570.

**G. Anders Sørensen Kjærulf** (side 391—417), vist ældste søn, da han i 1596 blev faderens efterfølger som herredsfoged i Kjær herred, hvad han vedblev med at være til sin død 1631. Gift med Bodil Nielsdatter, der lever 1640.

12 børn. Rækkefølgen »kendes ikke og de anføres derfor i vilkaarlig orden, idet vi af praktiske hensyn først nævner dem, om hvem der vides mindst«. Ikke mindre end 5 (1. 2. 3. 4. og 9.) er anført født o. 1600, og de er ikke helt lette at ordne. Som et første forsøg kan foreslaas: 1 (2) Maren »f. o. 1600«, men maa dog mindst være 10 aar ældre, da hendes eneste datter Karen Nielsdatter bliver gift c. 1633, altsaa er født c. 1613. Hun kan altsaa sættes født c. 1590, og er opkaldt efter farmors mor. 2 (12) Niels, født  $10/8$  1592 (side 411), opkaldt efter morfar. 3 Kristen »f. o. 1595« d. v. s. c. 1594, opkaldt efter farfars far. 4 (1) Maren II, født c. 1596, efter mors mor eller mormor. 5 (9) Peder, født c. 1598, herredsskriver 1631—1635, opkaldt efter farfars farfar. 6 (4) Kristen II, født c. 1600, opkaldt efter mors slægt. 7 (5) Selgen, født c. 1602, opkaldt efter farfars farfars far. 8 (8) Søren, født c. 1604, efter da nylig afdøde farfar. 9 (3) Anne, født c. 1606. 10 (6) Anders, født c. 1608, maaske efter farmors far. 11 (7) Jacob, født c. 1610 og 12 (8) Lars »f. o. 1610« d. v. s. c. 1612, aabenbart den yngste, i tjeneste paa Bjørnkjær 1632—33.

Altsaa Anders gift c. 1589 og født c. 1561.

**H. Maren? Sørensdatter Kjærulf** (s. 417—423) »død o. 1620«, gift med Jens Nielsen i V. Stæet, død 1634, søn af Niels Jensen Høinsgaard (1573) og gift 2) Birgitte Harbou, datter af ærlig og velbyrdig Otto Jørgensen Harbou og Ingeborg Nielsdatter Skadé.

Navnet *Maren* er vist konstrueret ud fra antagelsen af, at mormoderen Maren Bertelsdatter er opkaldt, isaaftald man fødselen af den datter *Maren*, dette ægtepar har, have kostet moderen livet. Det er imidlertid meget muligt, at moderen ikke har heddet Maren, men *Gertrud*, skønt Søren Skriver allerede har en datter af dette navn, thi nedennævnte Anne

havde ingen datter Maren, hvad man dog maatte vente, saafremt hendes moder havde heddet det — hendes born hed: Niels, Jakob, Søren, *Gertrud*, Anne og Else (efter morfars mor) — og Jens Nielsens dotre af 2det ægteskab, blandt hvis navne man ogsaa venter at finde 1ste hustrus navn, medmindre hun som nævnt er blevet opkaldt i det barn, hvis fødsel har voldt hendes død, hed *Gertrud*, Kristine og Pernille.

Af første ægteskab var der 7 born, der ligesom den foregaaende broders born er vanskelige at ordne. Forelobigt foreslaas: 1 (4) **Anne**, født c 1596, gift med Anders Sørensen Vinter, og moder til ovennævnte born. Hun er sikkert opkaldt efter farmor, hvilket stemmer med opkaldelserne under F, hvis hustru antages at være Jens Nielsens søster. 2 (6) **Kristen**, født c 1598, opkaldt efter morfars far. 3 (1) **Niels**, født c 1600, opkaldt efter farfar. 4 (2) **Erik**, født c 1602. 5 (7) **Henrik**, født c 1604, da han blev immatrikuleret 1624. 6 (3) **Søren**, født c 1606, da han maa være født efter farfars død og 7 (5) **Maren** født c 1608 — saafremt moderen hed Maren, og isaafald døde c 1608. Hed moderen *Gertrud*, vil jeg foreslaa Maren og Erik ombyttet.

Altsaa Maren eller *Gertrud*, gift c 1595 og født c 1570.

Sammenstilles nu de saaledes fundne tidsbestemmelser for Søren Kristensen Skriver og Else Andersdatter Kjærulfs born, faar man:

|                                | født   | gift   | d. v. s.<br>født | opkaldt<br>efter |
|--------------------------------|--------|--------|------------------|------------------|
| 1 G Anders I Sørensen Kjærulf  | c 1561 | c 1589 | c 1562           | mff.             |
| 2 B Gertrud I Sørensdatter     | c 1562 | c 1587 | c 1564           | fm. (fmm.?)      |
| 3 E Peder Selgensen            | c 1565 | c 1595 | c 1566           | fff.             |
| 4 F Kristen Pedersen           | c 1570 | c 1600 | c 1568           | ff., nylig dod.  |
| 5 Maren eller                  | c 1570 | c 1595 | c 1570           | mm.              |
| H Gertrud II Sørensdatter      |        |        | c 1572           | (fm.?)           |
| 6 A Jakob Sørensen             | c 1574 | c 1604 | c 1574           | ?                |
| 7 C Anne Sørensen              | c 1575 | c 1600 | c 1576           | ?                |
| 8 D Anders II Sørensen Kjærulf | c 1576 | c 1606 | c 1578           | ff. dod c 1578   |
|                                |        | (4 ?)  |                  |                  |

Denne sammenstilling giver foruden en, som det ses, ret god bestemmelse af alle bornenes fødselsaar, og derigennem ogsaa af Else Andersdatters fødselsaar til c 1535, hvilket stemmer godt med, at hendes broder Bertel Andersen Kjærulf i Aslund opgives født c 1528, straks følgende:

Anders I maa være opkaldt efter morfars far, da morfaderen endnu nævnes som herredsfoged i 1577; men sidstnævnte maa altsaa være opkaldt i Anders II, og heraf ses da, baade at Anders II først kan

være født c. 1578, og at herredsfogeden maa være død ganske kort efter 1577.

Kristen Pedersen er offensichtlich opkaldelse efter farfar, heraf følger omvendt, at farfaderen først kan være død sidst i 1560erne, og maa have været søn af den Peder Selgensen, som opkaldes i son m. 2, og som utvivlsomt er identisk med den i aarene 1519—49 forekommende herredsfoged i Slet herred (s. 362).

Det er et ikke ubetydeligt resultat, og tilmed et aldeles tvingende resultat; de nævnte opkaldelser med baade for- og efternavn kan ikke fortolkes paa anden maade.

Og resultatet stemmer ganske med de ovenfor nævnte opkaldelser hos den ældste søn Anders, hvor vi, medens farfar er i live først træffer farfars far Kristen opkaldt, derefter farfars farfar Peder, saa farfars farfars far Selgen, og saa efter farfars død endelig farfaderen Søren.

Det valgte eksempel har forhaabenlig givet et klart indtryk af, baade hvor langt man kan komme frem gennem saadanne systematiske forsøg paa aldersbestemmelser, og hvor uhyre rigt et materiale »Kjærulfske Studier« indeholder til belysning af opkaldelsesreglerne, der jo ikke alene er af vital betydning i genealogisk-metodisk henseende, men ogsaa af stor folkloristisk og religionshistorisk interesse.

Stoffet fra 1600erne er nok det værdifuldeste i værket, vel ogsaa det, der har staaet forfatterens hjærte nærmest; men det vilde være ubilligt derfor helt at lade det øvrige uomtalt, thi ogsaa de yngre linier byder paa adskilligt af interesse. Skal noget særligt fremhæves, maa det være *Østbjerglinien* (side 277—347), hvortil komponisten Charles Kjerulf hører, ikke mindst fordi det der meddelte har virket i høj grad befrugtende paa Charles Kjerulfs skildringer af familien i »Grøn Ungdom« 1915, og *Nørholm-linien* (s. 80—142) med de mange eksotiske repræsentanter.

Sidstnævnte linies afstamning fra de gamle Kjærulfer er dog vist galt gættet. Den senere tilkomne vigtige oplysning, at de 3 ældste Nørholmsøds kendes far Bertel Kærulf, død c. 1619, ved samfrændeskitte var blevet ejer af  $\frac{1}{2}$  Rævs-gaard i Vadum (s. 206), synes nemlig afgjort at vise, at han

maa være identisk med, eller søn af, den side 19 nævnte Bertel Pedersen Kjærulf paa Torpet i Vadum, hvis fars gaard netop var Rævsgaard. At denne antagelse nødvendiggør, at den side 20 formodede søn af Peder Bertelsen paa Torpet maa flyttes hen et andet sted, volder ingen vanskelighed, men der synes at være noget galt her, thi medens Anders Andersen Kjærulfs og Maren Berteldatters børn er født i aarene 1528—35, saa synes deres respektive sødsvende Peder Andersen Kjærulf og Karen Bertelsdatters børn først at være fødte i 1560erne, men antagelig er forklaringen den, at der her mangler et led.

Alt dette vil imidlertid nok give sig med tiden, foreløbigt er der ikke grund til andet end være forfatteren taknemlig for alt det han har ydet, og haabe, at hans samtid kunde faa øjnene op derfor i saa høj grad, at han under en eller anden form kunde opnaa *fast* stilling eller understøttelse som rigslokalhistoriker.

København og Lyngby, 30—10—1918.

## II. J. Brüel: *Klitterne i Vestjylland og på Bornholm.*

Anmeldt af S. Nygård.

I mere end en snes år har plantør Jens Brüel syslet med sandflugtens historie og udgivet en række bøger om denne landeplage, som har hærget både Jylland og øerne, og nys har han i et ret anseligt bind med en del illustrationer samlet sine oplysninger om klitter og sandflugt i Vestjylland og på Bornholm, en kombination, der forekommer lidt mærkelig. De sider, der handler om hin fjærne ø, er dog kun 4—5 af værkets mer end 130 og må nærmest betragtes som et tilfældigt appendiks til det øvrige.